

Nyugodj hát! Én hagyd szórjam vad
Rózsákkal bé boldog hamvad
Szerelmes Egygyetlenünk!

V. Cs. M.

PETŐFI »A TISZA« KÖLTEMÉNYÉRŐL.

Arra nézve, hogy Petőfi *A Tisza* című költeményét a *Honleányok Könyvé*-ben megjelent kömötszethez írta, vagy pedig a képet készítették a költeményhez, a következő adatokat találtam:

Havas Adolf, Petőfi-kiadásának jegyzeteiben, a következőket mondja: »A költemény egy fametszet (*A Tisza*) (helyesen: kőrajz) magyarázatául szolgál.« Neki tehát az a nézete, hogy a költemény készült a képhez. E mellett szól a *Szépirodalmi Szemle* 1847. május 16-iki füzetében megjelent bírálata: »Költészetet birunk Petőfi, Lisznyai és a szerkesztő tollából. Amaz tájfestés a Tisza mellől, magyarázatul egy könyomathoz.« Itt, a mint látjuk, nincs szó szerint közölve a *Honleányok Könyvé*-ben (I. füz. 41. l.) olvasható képmagyarázat, mely ezzel szemben így hangzik: »E kép Szatmár megye azon szélső éjszaknyugati tájkát ábrázolja, hol Nagy-Ár helységénél, a kanyargó kis Túr vize a Tiszába ömlik. Egyik legkecsesebb képe a legmagyarabb folyónak. Ugyanazon helyen, hol csendesen medrében folydogálva a partlakósnak sokféle hasznot nyújt; majd szilajon szaggatva szét gátait, ront, bont, s néhány óra alatt a vidéket vízárba meríti. E hely kiességét írja le Petőfinek költői ecsete. Lásd a »A Tisza« című költeményt.« Ez a magyarázat sehol sem mond olyasfélét, mintha Petőfi költeményét a képhez írta volna, sőt abban a kifejezésben: »Majd szilajon szaggatva szét gátait, ront, bont s néhány óra alatt a vidéket vízárba meríti«, teljesen alkalmazkodik a költemény szövegéhez.

Petőfi sem említi sehol, mintha költeményét a képhez írta volna, holott a *Vándoréletről* maga jegyzi meg, költeményeinek 1846-diki kiadásában, hogy a Barabás rajzához írta.

Számos más tényből is következtethetjük azt, hogy a képet éppen Petőfi költeményének illusztrálására készítették. A *Honleányok Könyve* első füzete, a mint azt címlapján is láthatjuk, tavaszóra (április) volt ígérve. Hogy az első füzet kétségkívül nem is április utolsó, hanem május első napjaiban jelent meg, bizonyítják a többi lapokban róla megjelent ismeretéseik. A *Szépirodalmi Szemle*, a mint már fent említettem, május 16-dikán közli bírálatait, de már a május 9-diki számában említi a folyóirat megjelenését: »E héten jelent meg a *Honleányok Könyve* című munka első füzete.« Az *Életképek* május 15-diki, a *Budapesti Híradó* május 9-diki számában olvashatunk róla, végre a *Pesti Hírlap* május 6-diki számában jelzi megjelenését; de egyik sem említi, hogy a költemény a képhez készült s az *Életképek* egyenesen »a hozzácsatolt műmellékletek«-et dicséri. Köztudomás szerint Petőfi költeményét még februáriusban írta. Ha megnézzük a füzetet, láthatjuk, hogy a költemény mindjárt a legelején (12. lap) van közölve; tehát korán kerülhetett szedés alá, mert kész volt; míg a kép a füzet

végén van s talán éppen ez a könyomat késlettette, az akkori lassu technika mellett, az első füzet megjelenését.

A mellett, hogy a kép készült a költeményhez, szól továbbá az a tény, hogy a szerkesztők több helyütt előre megigérik illusztrációk közlését; pl. az előfizetési felhívásban: »Időnként a szöveg felvilágosítására szolgáló díszmetszetű rajzokat: jeles honleányok, hazafiak képeit és más műmellékleteket adandunk.«

Az első füzethez írt bevezetés is ugyanezt több helyütt említi, pl.: »Erre tájképeink és leírásaink elég táplálékot nyujtandnak«; továbbá: »Mikhez a jelenkor derék leányai és fiai híven ecsetelt képeit is mellékelni hasznosnak tartjuk.« Láthatjuk tehát, hogy a szerkesztők külön, a füzetek számára szándékoztak rajzokat készíttetni és hogy éppen hazánk különböző tájait is akarták így bemutatni, bizonyítja, hogy a következő füzetben egy hasonló fametszet jelent meg, mely Tornát ábrázolja.

Ha magát a képet nézzük, az jóformán minden tekintetben egyezik a költeménnyel, de mégis vannak eltérések, melyek szintén állításomat igazolják. Ugyanis a pórmenyecske ugyanazon a parton van, melyen a költő és a művész az egész jelenetet a Túr partjára helyezte át. Ez valószínűleg azért történt, mert a Tisza partján az alakok, a nagy távolság miatt, igen apróknak tünnek volna fel. A rajzolónál ez könnyen megérthető és természetes, de ha Petőfi a kép szerint dolgozik, ezt minden bizonynyal figyelembe vette volna.

Ezek után, azt hiszem, bátran kimondhatjuk, hogy nem a költemény készült a rajz alapján, hanem a rajzot készíttették a költeményhez.

FERENCZI SAROLTA.

ÚJABB ADALÉKOK CODEXEINK FORRÁSAIHOZ.

(Első közlemény.)

1.

Pótlék a Domonkos-codex forrásaihoz.

»Az Ehrenfeld- és Domonkos-codex forrásaihoz« című értekezésemben, melyet 1902 jún. 2-án volt szerencsém a t. Osztálynak bemutatni,¹ kijelöltem a *Sz. Domonkos élete* azon részleteit, a melyeknek latin eredeti szövegét akkor még nem ismertem. Akkor még azt hittem, hogy e részletek (164—176., 195—196., 248., 269—270., 273—282., 284—291. l.) talán *Gerardus de Fracheto* »Vitae Fratrum«-ának valamely, eddig még ismeretlen szerkezetéből valók. E feltevéssemnek némi alapot látszott adni az a körülmény, hogy az első kettőnek kivételével, e részletek mind a Gerardusból vett fejezetek közé ékelődnek. Az épp említett kettő közül az első, valamennyi közül a leghosszabb (a codex 12 lapja), az Antoninus krónikájából vett részek IV. és III. fejezete közt

¹ Kivonata az *Akad. Értesítő* XIII. 511. l. Az egész értekezés az *Irodalomtört.* Közlem. XIII. 59. és 188. l.